

FTAMP 10.27.01

<https://doi.org/10.26577/JAPJ202511317>**Г.Б. Мукалдиева^{1*}**, **Д.М. Баймуханова¹**, **Ж. Жағыпар²**¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан² Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау, Қазақстан

*e-mail: gulyiya@mail.ru

ЦИФРЛЫҚ ЭКОНОМИКАДА ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ ШАРТЫ

Цифрлық экономика жағдайында қызмет көрсету шарты қарқынды дамып келе жатқан цифрлық экожүйелердегі субъектілердің өзара іс-қимылын реттейтін негізгі құқықтық құрал болып табылады. Цифрландыру нормативтік актілерді бейімдеуді және цифрлық ортадағы мәмілелерді реттеудің жаңа тәсілдерін әзірлеуді талап ете отырып, дәстүрлі құқықтық қатынастарды өзгертеді. Зерттеудің негізгі бағыты цифрлық ортада қызмет көрсету шарттарын жасасу және орындау ерекшеліктеріне, оның ішінде олардың электрондық нысанына, шарттарды келісу процестерін автоматтандыруға және смарт-келісімшарттарды енгізуге бағытталған.

Зерттеу мұндай шарттардың нақты құқықтық аспектілерін, соның ішінде тұтынушылардың құқықтарын қорғауды, киберқауіпсіздікті қамтамасыз етуді, деректерді өңдеу мен беруді және трансшекаралық қатынастардағы юрисдикция мәселелерін талдайды. Виртуалды ортада тараптарды құқықтық сәйкестендіру, ерік білдіруді дәлелдеу және міндеттемелерді сақтау мәселелері қаралады.

Мақалада цифрлық мәмілелерге қатысушылардың құқықтық сенімділігі мен қорғалуын қамтамасыз ету үшін заңнаманы жетілдірудің және халықаралық деңгейде құқықтық нормаларды біріздендірудің маңыздылығы атап көрсетілген. Ғылыми-зерттеу жұмысы сонымен қатар цифрлық экономикада қызмет көрсету шарттары үшін икемді және тұрақты құқықтық базаны құрудың ықтимал тәсілдерін ұсынады.

Түйін сөздер: қызмет көрсету шарты, цифрлық экономика, смарт-келісімшарттар, электрондық мәмілелер, киберқауіпсіздік, халықаралық құқық.

G.B. Mukaldyeva^{1*}, D.M. Baimukhanova¹, Zh. Zhagypar²¹Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan²Atyrau University named after H. Dosmukhamedov, Atyrau, Kazakhstan

*e-mail: gulyiya@mail.ru

Contract for the provision of services in the digital world

The contract for the provision of services in the digital economy is a crucial legal instrument that governs the interaction between entities in rapidly evolving digital ecosystems. Digitalization is transforming traditional legal relationships, necessitating the adaptation of regulations and the development of new methods for regulating transactions in a digital environment. This study focuses on the specific aspects of entering into and executing service agreements in a digital setting, including their electronic format, automating processes for agreeing on terms, and implementing smart contracts.

The study examines the specific legal aspects of these agreements, including issues of consumer protection, cybersecurity, data processing and transfer, and the complexities of jurisdiction in cross-border transactions. It also addresses the challenges of legally identifying the parties involved, proving the expression of their will, and ensuring compliance with obligations in virtual environments.

The article emphasizes the significance of enhancing legislation and harmonizing legal standards at the international level in order to guarantee legal certainty and safeguard participants in digital transactions. Furthermore, the research paper proposes potential strategies for establishing a flexible and long-lasting legal framework for service agreements in the digital economy.

Key words: service agreement, digital economy, smart contracts, electronic transactions, cybersecurity, international law.

Г.Б. Мукалдиева^{1*}, Д.М. Баймуханова¹, Ж. Жағыпар²¹Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Алматы, Казахстан²Атырауский университет имени Х. Досмұхамедова, Атырау, Казахстан

*e-mail: gulyiya@mail.ru

Договор оказания услуг в цифровой экономике

Договор оказания услуг в условиях цифровой экономики представляет собой ключевой правовой инструмент, регулирующий взаимодействие субъектов в динамично развивающихся циф-

ровых экосистемах. Цифровизация трансформирует традиционные правовые отношения, требуя адаптации нормативных актов и разработки новых подходов к регулированию сделок в цифровой среде. Основное внимание в исследовании уделено особенностям заключения и исполнения договоров оказания услуг в цифровой среде, включая их электронную форму, автоматизацию процессов согласования условий и внедрение смарт-контрактов.

Исследование анализирует специфические правовые аспекты таких договоров, включая защиту прав потребителей, обеспечение кибербезопасности, обработку и передачу данных, а также вопросы юрисдикции в трансграничных отношениях. Рассматриваются проблемы правовой идентификации сторон, доказывания волеизъявления и соблюдения обязательств в виртуальной среде.

В статье подчеркивается значимость совершенствования законодательства и унификации правовых норм на международном уровне для обеспечения правовой определенности и защиты участников цифровых сделок. Научная исследовательская работа также предлагает возможные подходы к созданию гибкой и устойчивой правовой базы для договоров оказания услуг в цифровой экономике.

Ключевые слова: договор оказания услуг, цифровая экономика, смарт-контракты, электронные сделки, кибербезопасность, международное право.

Кіріспе

Қазіргі цифрлық экономика құқықтық қатынастардың эволюциясына елеулі ықпал етіп, экономикалық айналым субъектілері арасындағы өзара әрекеттесудің жаңа модельдерін қалыптастыруға әкелуде. Жұмыстарды орындау және қызметтерді ұсыну саласындағы қатынастарды реттеудің дәстүрлі құқықтық құралы болып табылатын қызмет көрсету шарты цифрлық технологиялардың жедел даму жағдайында ерекше өзектілікке ие. Қазіргі кезеңде бұл шарт электрондық коммерция, онлайн-білім беру, қаржылық және маркетингтік қызметтер сияқты цифрлық экономиканың негізгі салаларында кеңінен қолданылуда. Мұндай ауқымды қолданылуы шарттың әмбебап сипаты мен оның цифрлық экожүйелердің қалыптасуы мен тұрақты жұмыс істеуі үшін стратегиялық маңыздылығын айқын көрсетеді.

Цифрландыру құқықтық жүйе алдында шешімді талап ететін жаңа әрі күрделі сын-қатерлерді қояды, оларды еңсеру жүйелі көзқарасты қажет етеді. Тараптар арасындағы өзара әрекеттесудің сипаты айтарлықтай өзгерістерге ұшырауда: процестерді автоматтандыру деңгейі жоғарылауда, электрондық құжаттарды және смарт-келісімшарттарды қолдану ауқымы кеңеюде, ал блокчейн технологиялары белсенді түрде енгізілуде. Сонымен бірге, жеке деректерді қорғау, киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету және трансшекаралық мәмілелер кезінде юрисдикцияны айқындау сияқты маңызды мәселелер туындап отыр. Бұл аспектілер шарттық қатынастарды құқықтық реттеудің дәстүрлі әдістерін қайта қарау қажеттілігін алға тартып, цифрлық экономиканың талаптары мен заманауи шынды-

ғына сәйкес келетін икемді әрі бейімделгіш құқықтық тетіктерді әзірлеуді өзекті етеді.

Бұл зерттеудің мақсаты – цифрлық ортада қызмет көрсету шартының ерекшеліктерін кешенді талдау, осы саладағы өзекті құқықтық мәселелерді анықтау және оларды тиімді шешуге арналған ұсыныстар әзірлеу. Зерттеу шеңберінде электрондық келісімдердің құқықтық сипатын, автоматтандыру технологиялары мен алгоритмдік келісімшарттарды енгізудің әсерін қамтитын негізгі аспектілерге ерекше назар аударылады. Сонымен қатар, цифрлық мәмілелерге қатысушы тараптардың құқықтары мен заңды мүдделерінің сақталуын қамтамасыз ету мәселелері де зерттеудің маңызды бағыттарының бірі ретінде қарастырылады.

Қарастырылып отырған мақаланың өзектілігі цифрлық өзара әрекеттесу жағдайларының үнемі өзгеруіне байланысты құқықтық реттеуді бейімдеудің шұғыл қажеттілігімен айқындалады. Бұл міндет цифрлық экономиканың тұрақты дамуын қамтамасыз етудің маңызды шарты ғана емес, сонымен қатар оның барлық қатысушыларының құқықтары мен заңды мүдделерін тиімді қорғаудың негізгі тетігі болып табылады.

Материалдар мен әдістер

Осы зерттеуде цифрлық экономика жағдайында қызмет көрсету шартына оның ерекшелігіне, құқықтық аспектілеріне және осындай шарт шеңберінде цифрлық технологияларды пайдалануға ерекше назар аударып, жан-жақты талдау жүргізілді. Мақсатқа жету үшін әртүрлі материалдар мен әдістер қолданылды, соның ішінде:

Нормативтік-құқықтық актілер: Қазақстан Республикасының заңнамасы, сондай-ақ цифрлық ортаға байланысты аспектілерді қоса алғанда, қызмет көрсету шартын реттейтін халықаралық құқықтық актілер зерттелді.

Ғылыми жарияланымдар: Азаматтық құқық, цифрлық экономика және цифрлық орта жағдайындағы шарттарды құқықтық реттеу мәселелеріне арналған монографиялар, мақалалар мен диссертациялар талданды.

Сот практикасы: цифрлық технологияларды пайдалана отырып жасалған және орындалатын қызметтер көрсету шарттарына қатысты құқық қолдану практикасының өзекті жағдайлары мен мысалдары зерделенді.

Техникалық көздер: шарттар жасасу және орындау үшін қолданылатын цифрлық платформалардың, смарт-келісімшарттардың және ақпараттық жүйелердің сипаттамалары зерттелді.

Осылайша, бұл зерттеу цифрлық трансформация жағдайында қызмет көрсету шартын талдаудың құқықтық, ғылыми және техникалық аспектілерін біріктіретін пәнаралық тәсілге негізделген.

Зерттеу барысында цифрлық экономика жағдайында қызмет көрсету шартын жан-жақты талдауды қамтамасыз ететін ғылыми әдістер кешені қолданылды. Қолданылатын негізгі әдістерге мыналар жатады:

Салыстырмалы-құқықтық талдау әдісі: әртүрлі юрисдикцияларда қызмет көрсету шартын құқықтық реттеуді цифрлық технологияларды пайдалануға және осындай шарттарда тараптарды қорғаудың құқықтық тетіктеріне баса назар аударып отырып салыстыру жүзеге асырылды.

Жүйелік талдау: Қызмет көрсету шарты цифрлық экономика жүйесінің элементі ретінде зерттелді, бұл оның цифрлық трансформация жағдайындағы орны мен маңыздылығын анықтауға мүмкіндік берді.

Формальды-логикалық әдіс: цифрлық ортада жасалған қызмет көрсету шартының құрылымдық элементтерін жіктеу және жүйелеу үшін қолданылды.

Эмпирикалық әдіс: цифрлық платформаларда қызмет көрсету шарттарын жасасу мен орындаудың нақты жағдайларын зерттеу және жалпылау жүргізілді, бұл типтік тәжірибелер мен проблемаларды анықтауға мүмкіндік берді.

Құқықтық-техникалық талдау: міндеттемелерді автоматтандыру құралы ретінде смарт-

келісімшарттарды қолдану ерекшеліктеріне бағалау жүргізілді, сондай-ақ олардың құқықтық табиғаты мен Азаматтық құқық нормаларына сәйкестігі зерттелді.

Аталған әдістерді қолдану қызмет көрсету шартын талдауға, оны құқықтық регламенттеуге және цифрлық технологияларды енгізуге терең және құрылымдық тәсілді қамтамасыз етті.

Нәтижелер мен талқылаулар

Цифрлық экономика жағдайында дәстүрлі қызметтердің цифрлық платформалар арқылы жүзеге асырылуы олардың тиімділігін айқын көрсетеді. Бұл жағдайда платформа операторы экономикалық тұрғыдан Тапсырыс беруші мен Орындаушы арасындағы делдалдық функциясын атқарады. Дегенмен, шарттық қатынастардың құқықтық құрылымы тараптардың өзара әрекеттесуінің нақты моделіне қарай әртүрлі өзгерістерге ұшырауы мүмкін.

Аталған құрылым құқықтық реттеудің жүйелілігі мен үйлесімділігін қамтамасыз етіп, делдалдық онлайн платформалар арқылы қалыптасатын тараптар арасындағы қатынастардың ерекшеліктерін жан-жақты және толыққанды ескеруге мүмкіндік береді. Бұл ретте, әрбір шарттың өзіне тән мазмұны мен құқықтық табиғаты ескеріліп, платформаның қызметін реттеудің нақты және тиімді құқықтық негізі қалыптастырылады.

Аталған келісімдердің мазмұны мен директивада көрсетілген маңызды шарттары егжей-тегжейлі ашылмағанымен, ұсынылған құрылым платформа аясындағы тараптардың өзара әрекеттесуін делдалдық арқылы реттейтін шарттық қатынастардың әртүрлі түрлерін нақты ажыратуға мүмкіндік береді. Мұндай тәсіл платформалық экожүйеде қалыптасатын құқықтық қатынастарды тиімді жүйелеуге және олардың ерекшеліктерін ескеруге ықпал етеді.

Сыртқы экономикалық қызметті реттеу аясында бұл мәселе айрықша маңызға ие, себебі әртүрлі шарттар үшін шетелдік элементтің болуын анықтау кезінде қолданылатын критерийлер мен тиісті коллизиялық нормалардың өзара байланысы күрделі сипатқа ие. Әсіресе, қызмет көрсетуге қатысты құқықтық қатынастарда шетелдік элемент қызмет көрсетудің нақты орнына тәуелсіз түрде, тараптардың орналасқан жері негізінде белгіленуі мүмкін (Канашевский 2019:190).

Жалдау шарты Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 1107-1111-баптарына сәйкес заттық объектілер ережелерімен реттеледі (https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409_#z788). Сонымен бірге қызмет көрсету шарттары мен лицензиялық келісімдер Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 1113-бабында айқындалған міндетті статутпен реттелуге жатады (https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409_#z625).

Аталған шарттардың арасында айтарлықтай айырмашылық бар, ол шарттарды жасасу нысанына қатысты. Атап айтқанда, лицензиялық шарт Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 966-бабының 2-бөлігіне сәйкес, жазбаша нысанда жасалуға тиіс және бұл нысанның сақталмауы шарттың жарамсыздығына әкеп соғады. Мұндай талап зияткерлік меншік объектілерін пайдалану арқылы тараптардың құқықтарының заңды сенімділігі мен қорғалуын қамтамасыз ету қажеттілігінен туындайды.

Сонымен қатар, қызмет көрсету шарттарына қатысты мұндай ереже қолданылмайды. Заңнама осы шарт түрін жасасу үшін міндетті жазбаша нысанды талап етпейді, бұл олардың икемді сипатына және күнделікті іскерлік қатынастарда кең таралуына байланысты. Мұндай жағдайларда ауызша немесе конклюденттік нысан тараптардың ерік-жігерін білдіру және олардың уағдаластықтарын бекіту үшін жиі жеткілікті болып табылады.

Желілік инфрақұрылымға қол жеткізуді қамтамасыз ететін пайдаланушы келісімдерінің құқықтық табиғатын талдау және зерттеу қазіргі заманғы құқықтық ғылымда ерекше маңызға ие. Мұндай шарттарды зерттеу олардың заңдық мазмұнын тереңірек түсінуге, тараптардың құқықтары мен міндеттемелерінің табиғатын нақтылауға, сондай-ақ цифрлық кеңістіктегі құқықтық реттеудің ерекшеліктерін айқындауға мүмкіндік береді. Бұл, өз кезегінде, сандық ортадағы құқықтық қатынастардың тұрақтылығы мен үйлесімділігін қамтамасыз етудің маңызды алғышарттарын қалыптастырады.

Пайдаланушы келісімдері азаматтық-құқықтық шарттардың құрылымында айрықша маңызға ие, себебі олар тек техникалық инфрақұрылымға қол жеткізу мүмкіндігін қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен бірге сервистерді пайдалану ережелерін, жауапкершілікті шектеу механизмдерін және пайдаланушылардың құқықтарын қорғау шараларын айқындай отырып,

тараптардың цифрлық ортадағы өзара қарым-қатынас тәртібін реттейді. Мұндай келісімдердің құқықтық табиғаты олардың мазмұнын кешенді талдауды талап етеді, бұл ретте құқықтық және технологиялық аспектілердің өзара байланысы ерекше назар аударуға лайық. Бұл көзқарас цифрлық кеңістіктегі құқықтық қатынастардың үйлесімділігін қамтамасыз етуге, сондай-ақ пайдаланушылардың мүдделері мен құқықтарын қорғаудың тиімді механизмдерін қалыптастыруға септігін тигізеді.

Желілік инфрақұрылымға қол жеткізуге қатысты шарттық қатынастар аясында платформаға кіру туралы шарт әрбір пайдаланушы мен платформаның операторы арасында жасалады. Ғылыми әдебиеттерде мұндай келісімдерге ерекше назар аударылып, пайдаланушының келісімінің құқықтық мәні мен мазмұны туралы мәселелер талқылануда. Атап айтқанда, бұл келісім пайдаланушының платформаны цифрлық орта ретінде пайдалану шарттарымен келісімін білдіре ме, әлде платформа арқылы жасалатын нақты құқықтық мәмілелердің талаптарын қабылдауын көрсетеді ме деген сұрақтың өзектілігін арттырады. Мұндай мәселенің талдануы цифрлық кеңістіктегі құқықтық қатынастардың табиғаты мен ерекшеліктерін түсінуде маңызды рөл атқарады.

Бұл мәселе құқықтық реттеу тұрғысынан ерекше маңызға ие, себебі оның шешімі тараптардың міндеттемелерін нақтылау, платформа операторы мен пайдаланушылардың заңды жауапкершілігін анықтау, сондай-ақ жасалатын шарттардың құқықтық мәртебесін айқындау үшін түйінді рөл атқарады (Сергеева, 2020:165). Жоғарыда сипатталған модельге сүйене отырып, Пайдаланушы келісімі тапсырыс берушілер мен орындаушылар арасындағы өзара іс-қимылға арналған платформа ретінде жұмыс істейтін сайтқа қол жеткізу шарттарын белгілейтін құқықтық құрал ретінде қарастырылады. Бұл келісім цифрлық инфрақұрылымды пайдалану тәртібін жүйелеуге бағытталған, сондай-ақ платформа аясында тараптардың қарым-қатынастарын ұйымдастыру мен үйлестіруді қамтамасыз ететін құқықтық нормаларды бекітеді. Мұндай тәсіл цифрлық ортадағы құқықтық тәртіп пен қатынастардың тұрақтылығын нығайтуға ықпал етеді.

Пайдаланушы келісімдерінің құқықтық табиғаты өзінің күрделілігімен және көпқырлылығымен ерекшеленеді, бұл олардың мазмұнының

ауқымды сипатымен және реттелетін құқықтық қатынастардың кең спектрімен айқындалады. Мұндай келісімдерді құқықтық ғылымда әртүрлі келісімшарттардың элементтерін үйлестіретін кешенді шарттық құрылым ретінде қарастыру орынды. Мұндай тәсіл цифрлық платформаларды пайдалану барысында қалыптасатын құқықтық қатынастардың алуан түрлілігін ескеруге мүмкіндік береді және осы қатынастарды неғұрлым тиімді әрі дәл құқықтық реттеуге негіз қалайды. Бұл, өз кезегінде, цифрлық ортадағы құқықтық тұрақтылықты қамтамасыз етуге және пайдаланушылардың мүдделерін қорғауға бағытталған заңнамалық шешімдерді жетілдіруге ықпал етеді.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 966-бабының 1-бөлігінде лицензиялық шарттың құқықтық мәні анықталған. Оған сәйкес, лицензиялық шарт – зияткерлік қызмет нәтижелеріне немесе дараландыру құралдарына айрықша құқықтарға иелік ететін бір тарап (**лицензиар**) мен осы құқықтарды белгілі бір шектерде пайдалану құқығын алушы екінші тарап (**лицензиат**) арасындағы келісім болып табылады. Бұл келісім негізінде лицензиар шартта көзделген шектеулер мен талаптарға сәйкес лицензиатқа көрсетілген объектілерді пайдалану құқығын беруге немесе беруді міндеттенуге тиісті. Мұндай құқықтық реттеу зияткерлік меншік объектілерін қорғау мен пайдаланудың нақты тәртібін қамтамасыз етуге бағытталған.

Лицензиялық шарт зияткерлік меншік объектілерін пайдалану құқығын беру аясындағы құқықтық қатынастарды реттеуге арналған маңызды құрал болып табылады. Бұл шарт аумақтық шектеулер, пайдалану мерзімдері, объектіні қолдану тәсілдері және үшінші тұлғалардың пайдалануына қатысты ықтимал шектеулер сияқты аспектілерді қамтиды. Мұндай шарттар зияткерлік меншік объектілерінің құқықтық айналымын реттеуде ерекше рөл атқарады, олардың иелерінің құқықтарын қорғауға ықпал етеді және шығармашылық қызмет нәтижелерін экономикалық айналымға тартуды ынталандырады. Осылайша, лицензиялық шарт зияткерлік меншік саласындағы құқықтық тұрақтылықты қамтамасыз ететін және инновациялардың дамуына серпін беретін негіз қалаушы құқықтық механизмдердің бірі болып табылады.

Дәстүрлі тұрғыдан алғанда, электрондық есептеу машиналары (ЭЕМ) үшін бағдарламалық қамтамасыз етуді пайдалану зияткерлік

қызмет нәтижелерін құқықтық қорғауды қамтамасыз ететін лицензиялық шарттар арқылы реттеледі. Алайда, сандық платформалар мен компьютерлік бағдарламалық жасақтаманың тұжырымдамалық сәйкестігі мәселесі ғылыми зерттеулер мен құқық қолдану практикасында біржақты расталмаған. Бұл екі ұғымның құқықтық және функционалдық сипаттамаларын ажырату қажеттілігі құқықтық реттеудің тиімділігін арттыруға және оларды қолдану саласындағы қатынастардың нақты шекараларын анықтауға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, пайдаланушыға қолжетімді желілік инфрақұрылымның жекелеген элементтері әрдайым дербес, қорғалатын зияткерлік меншік объектілері мәртебесіне ие бола бермейді. Осыған байланысты, лицензиялық шартты желілік инфрақұрылымға қол жеткізуге байланысты құқықтық қатынастарды ресімдеудің әмбебап тетігі ретінде қарастыру мүмкін емес. Мұндай жағдай бұл қатынастардың тек зияткерлік меншік объектісін пайдалану құқығын беру аясымен шектелмейтіндігімен түсіндіріледі. Олар, сонымен бірге, ұйымдастырушылық және техникалық сипаттағы элементтерді қамтиды, бұл осы қатынастарды реттеу үшін басқа, неғұрлым икемді және кешенді құқықтық механизмдерді талап етеді.

Платформа операторының функционалдық міндеттері тек веб-ресурсқа қолжетімділікті ұйымдастырумен шектелмей, әлдеқайда кең ауқымды қамтиды. А.А. Карцхияның дәл атап өткендей, цифрлық платформалар өзара тығыз байланысты көптеген компоненттерден тұратын күрделі және көпқырлы құрылымға ие. Мұндай компоненттердің қатарына бағдарламалық жасақтама алгоритмдері (компьютерлік кодтар), технологиялық жабдықтар, бұлттық есептеу жүйелері, үлкен мәліметтер базасы және өзге де заманауи сандық технологиялар кіреді. Бұл платформаның күрделілігі мен оның құрамдас бөліктерінің өзара байланыстылығы цифрлық ортаны тиімді басқару мен құқықтық реттеу үшін кешенді тәсілдерді қажет етеді.

Осы тұрғыдан алғанда, агрегатор иесін тек бағдарламалық жасақтама немесе веб-сайт иесі ретінде қарастыру жеткіліксіз және сандық платформалардың шынайы табиғатын толық ашып көрсете алмайды. Цифрлық платформалардың интегративті сипатын мойындау әлдеқайда орынды, себебі ол тек бағдарламалық қамтамасыз етумен ғана шектелмей, технологиялық,

инфрақұрылымдық және ұйымдастырушылық аспектілерді де қамтиды. Мұндай кешенді көзқарас сандық платформалардың көпқырлы құрылымын дәл сипаттауға және олардың құқықтық реттеу ерекшеліктерін түсінуге мүмкіндік береді (Карцхия, 2019:26).

Агрегаторлардың қызметі тек тауарлар мен қызметтер туралы ақпарат берумен шектелмей, пайдаланушыларға шарттар жасасу және төлемдерді жүзеге асыру мүмкіндігін ұсынады. Бұдан бөлек, агрегаторлар пайдаланушылар арасындағы тиімді әрі үздіксіз өзара әрекеттесуді қамтамасыз етуге бағытталған қосымша қызметтердің кең спектрін қамтиды. Мұндай қызметтер цифрлық платформалардың функционалдық мүмкіндіктерін кеңейтіп, олардың пайдаланушылар үшін барынша қолайлы әрі кешенді экожүйе ретінде жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

Агрегаторлардың қызметтері техникалық қолдауды ұйымдастыру, транзакциялардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету, логистикалық процестерді басқару, сондай-ақ платформаның пайдалануға ыңғайлылығын арттыру мақсатында аналитикалық ақпарат ұсыну сияқты маңызды аспектілерді қамтиды. Осылайша, агрегаторлар цифрлық экожүйенің қатысушылары арасындағы өзара әрекеттесудің ақпараттық, ұйымдастырушылық және технологиялық қырларын біріктіретін кешенді функцияны атқарады. Бұл олардың тек ақпараттық делдалдықпен шектелмей, цифрлық ортадағы толыққанды ұйымдастырушы ретіндегі рөлін айқындайды.

Кеңінен қолданылатын **Яндекс** қызметтері және **eBay** сияқты цифрлық платформаларда жасалатын пайдаланушы келісімдері пайдаланушыға зияткерлік қызмет объектілерін пайдалану құқықтарын беру туралы ережелерді қамтымайды. Мұндай келісімдер негізінен платформаны пайдаланудың тәртібі мен шарттарын, сондай-ақ тараптардың құқықтары мен міндеттемелерін реттеуге бағытталған. Осы ерекшелік пайдаланушы келісімдерінің зияткерлік меншік құқықтарын тікелей беруге арналмағанын және олардың функционалдығы негізінен платформаны пайдалану шеңберінде қалыптасатынын көрсетеді.

Бұл осы келісімдер негізінен зияткерлік меншік құқықтарын беруге емес, платформаға қол жеткізуді қамтамасыз етудің және оның функционалын пайдаланудың ұйымдық-техникалық аспектілерін реттеуге бағытталғанын көрсетеді. Осылайша, пайдаланушы келісімі осы тұрғыда лицензиялық шарттың белгілеріне ие емес және

пайдаланушы мен платформа операторы арасындағы өзара әрекеттесуді қамтамасыз етуге бағытталған тәуелсіз құқықтық құрылым болып табылады.

Практикалық тұрғыдан алғанда, цифрлық экономика жағдайында лицензиялық шарт моделі бағдарламалық жасақтаманы қолдануға рұқсат етілген аумақты нақты анықтауда өзінің шектеулігін көрсетеді. Бұл жағдай бағдарламалық жасақтамаға ғаламдық желілер арқылы кең қолжетімділікпен ерекшеленетін цифрлық ортаның табиғатына байланысты туындайды, соның салдарынан оның пайдаланылуын географиялық шектеу айтарлықтай қиындықтар тудырады.

Осыған орай, лицензиялық шарттарды реттеу цифрлық технологиялардың трансшекаралық сипатын ескере отырып, заманауи құқықтық тетіктерді әзірлеуді қажет етеді.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 966-бабының 3-бөлігіне сәйкес, лицензиялық шартта зияткерлік қызметтің тиісті нәтижесін пайдалануға рұқсат етілген аумақты нақтылайтын талаптар көрсетілуі тиіс. Бұл талаптардың шартта болмауы құқықтық реттеу саласында белгісіздіктер туғызуы мүмкін, сондай-ақ айрықша құқықтарды қорғау және олардың сақталуын қамтамасыз ету мәселелерінде қосымша қиындықтар тудыруы ықтимал.

Осылайша, лицензиялық шартта аумақтық қолдану шектерінің айқын анықталуы құқықтық анықтылықты қамтамасыз етудің және зияткерлік меншік құқықтарын тиімді қорғаудың маңызды шарты болып табылады (https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409_#z625).

Цифрлық экономика жағдайында классикалық аумақтық шекаралардың қолданылу аясы айтарлықтай шектеледі, өйткені бағдарламалық жасақтама көбінесе интернет арқылы әлемнің кез келген нүктесінде қолжетімді болады. Бұл жағдай құқықтық реттеуге жаңа талаптар қояды және трансшекаралық қатынастардың ерекшеліктерін ескеретін тәсілдерді қажет етеді.

Осыған байланысты, мұндай қатынастарды реттеу үшін лицензиялық модельді қолдану қолданыстағы заңнамаға тиісті өзгерістер енгізуді немесе цифрлық ортаның ерекшеліктеріне бейімделген балама құқықтық тетіктерді әзірлеуді талап етеді. Бұл цифрлық экономиканың талаптарына сай келетін құқықтық тәртіпті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Цифрлық экономика жағдайында интернет желісінің жаһандық сипатын ескере отырып, цифр-

лық ресурстарды пайдалану аясын бір мемлекеттің аумағымен шектеу тәжірибесі өзінің практикалық маңыздылығын жоғалтуда. Цифрлық технологиялардың трансшекаралық табиғаты және олардың интернет арқылы кең таралуы бағдарламалық қамтамасыз етуді, деректерді және қызметтерді географиялық кедергілерсіз кез келген юрисдикцияда пайдалануға мүмкіндік береді.

Осыған байланысты құқықтық реттеуде аумақтық критерийлерді қайта қарау қажеттілігі туындайды, әсіресе, бұл зияткерлік меншік объектілерін пайдалану және цифрлық қызметтерді ұсыну бойынша шарттық қатынастарға қатысты. Мұндай қайта қарау құқықтық реттеуді заманауи цифрлық экономиканың қажеттіліктеріне сәйкестендіруге және трансшекаралық құқықтық қатынастарда тиімді құқықтық тәртіпті қамтамасыз етуге бағытталған.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 1113-бабының 6-бөлігіне сәйкес, егер зияткерлік қызмет нәтижесін пайдалануға бірнеше мемлекеттің аумағында бір мезгілде рұқсат етілген болса, тараптар арасындағы қатынастар лицензиардың (құқық иеленушінің) тұрғылықты жері немесе оның негізгі қызмет орны орналасқан елдің құқығымен реттеледі.

Бұл норма трансшекаралық зияткерлік қатынастарды құқықтық реттеудің үйлесімділігін қамтамасыз етуге бағытталған және тараптардың құқықтары мен міндеттерін айқындауда лицензиар орналасқан елдің құқықтық жүйесінің басымдылығын бекітеді.

Аталған ережені ескере отырып, цифрлық платформа операторларымен лицензиялық шарттар жасасу кезінде мұндай қатынастарды құқықтық реттеу лицензиар орналасқан елдің құқығымен айқындалатынын атап өткен жөн. Қазіргі таңда халықаралық деңгейде қызмет көрсететін цифрлық платформа операторларының басым көпшілігі өзінің негізгі қызмет орнын Америка Құрама Штаттарында орналастырған. Бұл өз кезегінде аталған құқықтық қатынастарда американдық құқықтың басым қолданылуына негіз болады.

Мұндай жағдай цифрлық платформалардың трансшекаралық қызметіне қатысты құқықтық реттеу ерекшеліктерін көрсетеді және халықаралық құқықтық тәртіптің үйлесімділігін қамтамасыз ету қажеттілігін айқындайды (Michels J., Millard Ch., Turtot F 2020: 62).

Осылайша, кәсіпкерлік қызмет субъектілері арасындағы пайдаланушылық келісімдердің

едәуір бөлігі американдық құқық нормаларымен реттеледі, бұл кейбір жағдайларда әділетсіз тәсіл ретінде қабылдануы мүмкін. Мұндай жағдай, негізінен, лицензиар елі құқығының қолданылуын айқындайтын лицензиялық келісімдердегі коллизиялық байланыстыру ережелерінің тұтынушы тұратын елдің құқығы қолданылуын көздейтін тұтынушылардың құқықтарын қорғау нормаларына қайшы келуімен байланысты.

Аталған қайшылық құқықтық реттеудегі үйлесімділікті қамтамасыз ету қажеттілігін көрсетеді және тараптардың мүдделерін теңгерімді қорғау мәселесін алға тартады.

Мұндай жағдайларда мынадай маңызды сұрақ туындайды: көрсетілген коллизиялық байланыстар арасындағы қайшылық қалай шешілуі тиіс? Қазіргі уақытта құқық қолдану тәжірибесінде бұл мәселеге нақты және біржақты жауап жоқ, бұл өз кезегінде құқықтық белгісіздікке алып келеді.

Аталған белгісіздік шарт тараптары үшін, әсіресе, трансшекаралық қатынастар жағдайында, қосымша тәуекелдер тудырады. Мұндай қатынастар тұтынушының мүдделерін қорғау қажеттілігі мен лицензиардың зияткерлік меншік құқықтарын сақтау арасындағы нәзік тепе-теңдікті сақтауды талап етеді. Осылайша, құқықтық реттеудің осы аспектілерін жетілдіру қажеттілігі өзекті болып табылады.

Қолданыстағы пайдаланушы келісімдерін талдау нәтижесінде лицензиялық келісім моделі пайдаланушы келісімдеріне тек формальдық құқықтық тұрғыдан ғана емес, сонымен қатар практикалық тұрғыдан да қолданылмайтыны туралы қорытынды жасауға болады. Бұл пайдаланушы келісімдерінің ерекшелігімен түсіндіріледі, өйткені олар лицензиялық шарттарға тән зияткерлік қызмет нәтижелерін пайдалануға құқықтарды беру шеңберінен шығып, қатынастардың әлдеқайда кең ауқымын реттейді.

Аталған тұжырымдама қазіргі заманғы цифрлық платформалардың шарттарын талдау арқылы расталады. Бұл платформалар, әдетте, лицензиялық құқықтарға емес, тараптардың өзара іс-қимылының ұйымдастырушылық-техникалық аспектілеріне басымдық береді, бұл пайдаланушы келісімдерінің мазмұны мен бағыттылығын айқындайтын негізгі фактор болып табылады.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 683-бабының 1-бөлігіне сәйкес, агенттік шарт агент деп аталатын тарап пен принципал

деп аталатын тарап арасындағы келісім болып табылады. Бұл келісім бойынша агент сыйақы алу шартымен принципалдың тапсырмасы бойынша және оның есебінен заңды және/немесе іс жүзіндегі әрекеттерді орындауға міндеттенеді. Аталған әрекеттерді агент өз атынан да, принципал атынан да жүзеге асыра алады, бұл шарттың мазмұнындағы икемділікті және тараптар арасындағы құқықтық қатынастардың әртүрлі нысандарын қамтуды айқындайды.

Агенттік шарттың мұндай құқықтық құрылымы азаматтық айналымда принципалдың мүдделерін тиімді қорғауды ұйымдастыруға және үшінші тұлғалармен өзара іс-қимыл процесін оңайлатуға мүмкіндік береді. Бұл құқықтық қатынастардың айрықша ерекшеліктерінің бірі – агент міндеттемелерінің өтеулі сипаты, сондай-ақ олардың берілгендік принципіне негізделуі. Атап айтқанда, агент өз міндеттемелерін принципалдың мүддесі үшін және оның есебінен орындауға міндетті, бұл агенттік қатынастардың мазмұны мен бағыттылығын анықтайды (https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409_#z309).

Агенттік шарттың мәні агент қағида мүддесі үшін заңды және нақты әрекеттерді ұзақ уақыт орындауы болып табылады. Бұл шарт нақты бір мәмілені орындау үшін емес, азаматтық айналымдағы директордың мүдделерін жүйелі түрде ұсынуды ұйымдастыруға арналған.

Цифрлық экономика жағдайында агенттік келісімшарттың классикалық моделі мен пайдаланушылардың практикалық мінез-құлқы арасында айтарлықтай айырмашылық байқалады. Атап айтқанда, негізгі шарттар бойынша Тапсырыс беруші рөлін атқаратын тұтынушылардың цифрлық платформаларда тіркелуінің негізгі мақсаты жиі түрде жүйелі өзара әрекеттесу немесе тауарлар мен қызметтерді тұрақты негізде сатып алу емес, керісінше, тауарларды бір реттік сатып алу немесе қызметтерді бір реттік алу болып табылады.

Бұл қайшылық агенттік модельдің қазіргі цифрлық платформалар контекстіндегі тиімділігін қайта қараудың өзектілігін айқындайды және осы қатынастардың ерекшеліктерін ескеретін балама құқықтық құрылымдарды әзірлеу қажеттілігін көрсетеді. Мұндай тәсіл цифрлық платформалар аясындағы құқықтық қатынастарды барынша толыққанды әрі әділ реттеуге жол ашады, сондай-ақ қатысушылардың құқықтары мен міндеттерін тепе-теңдікке келтіріп, олардың мүдделерін тиімді қорғауды қамтамасыз етеді.

«Яндекс Қызметтер» сервисінің Пайдаланушы келісімінің 5.4-тармағына сәйкес, платформа операторы – «Яндекс» компаниясы – пайдаланушылар арасында келісім жасасу және қызмет көрсету процесінде туындайтын құқықтық қатынастарға қатыспайтынын нақты көрсетеді. Атап айтқанда, «Яндекс» осы құқықтық қатынастарда агент, делдал немесе өкіл ретіндегі қандай да бір функцияларды атқармайтынын ашық түрде мәлімдейді. Бұл ереже платформа операторының құқықтық мәртебесін айқындап, пайдаланушылар арасындағы өзара әрекеттестікке қатысты шектеулі рөлін анықтайды.

«Яндекс» пен пайдаланушы, сондай-ақ «Яндекс» пен серіктес немесе орындаушы арасында өзара іс-қимылдың өзге шарттарын белгілейтін арнайы шарттар немесе келісімдер жасалған жағдайлар осы жалпы ережеге жатпайды. Мұндай құқықтық құрылым негізгі келісімге қатысушылардың тәуелсіздігін айқындап, платформа операторының рөлін сервистің техникалық және ұйымдастырушылық қамтамасыз етілуі аясымен шектейді. Бұл тәсіл «Яндекс» платформасының құқықтық және функционалдық шекараларын нақтылап, оның қатысушылар арасындағы келісімдерге араласуын болдырмауға бағытталған. (https://yandex.ru/legal/uslugi_termsofuse/).

Ю.С. Гамбаров өз зерттеулерінде агенттік келісімді сенімгерлік мәмілелердің бір түрі ретінде жіктеген. Бұл көзқарас агент пен директива арасындағы қатынастардың сенімді сипатына негізделген, мұнда агент директивтің мүддесіне сай әрекет етіп, тапсырмаларды адал орындауға, шартта белгіленген талаптарды сақтауға және сенімгер тараптың құқықтары мен мүдделерін қорғауға міндетті. Агенттік шарттың сенімгерлік сипаты оның тараптардың жеке қасиеттеріне тәуелділігін анықтайды, бұл өз кезегінде мұндай шарттарды жасасу, орындау және тоқтату процестерінің өзіндік ерекшеліктерін қалыптастырады (Гамбаров, 1911:199).

Цифрлық ортада шарттарды жасасу және орындау процестерінің автоматтандырылуы жағдайында платформа операторы мен пайдаланушылар арасында жеке-сенімгерлік қатынастардың қалыптасуы іс жүзінде мүмкін емес деп тануға болады. Бұл цифрлық экожүйеде өзара әрекеттесудің иесізденуіне, яғни платформаның қызметін қамтамасыз ететін техникалық және алгоритмдік механизмдердің басымдыққа ие болуына байланысты. Мұндай тәсіл субъективті факторларды толықтай жоққа шығарып, плат-

форманың функционалдығы, сенімділігі және оның қызмет көрсету шарттарына сәйкестігі сияқты объективті параметрлерге басты назар аударуды көздейді. Бұл, өз кезегінде, платформалар арасындағы қатынастарды басқарудың жаңа құқықтық тәсілдерін талап етеді.

Осылайша, платформа операторы мен пайдаланушылар арасындағы қарым-қатынастар агенттік келісімшарттың құқықтық табиғатына сай келмейді. Мұндай қатынастардың құрылымы мен мазмұны агенттік шарттарға тән жеке-сенімгерлік сипаттан айтарлықтай ерекшеленіп, цифрлық ортадағы өзара әрекеттесулердің техникалық және алгоритмдік негізіне сүйенеді.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 683-бабының 1-бөлігіне сәйкес, өтеулі қызмет көрсету шарты бойынша Орындаушы Тапсырыс берушінің тапсырмасы негізінде белгілі бір іс-әрекеттерді орындауға немесе нақты қызметті жүзеге асыруға міндеттенеді, ал Тапсырыс беруші өз кезегінде көрсетілген қызметтер үшін ақы төлеуге міндетті. Бұл шарт қызмет көрсетудің мазмұны мен сипатын, сондай-ақ тараптардың құқықтары мен міндеттерін айқындайтын азаматтық-құқықтық қатынастардың негізгі түрлерінің бірі болып табылады (https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409_#z309).

Өтеулі қызмет көрсету шарты бойынша орындалу пәні – Орындаушы жүзеге асырған белгілі бір іс-әрекеттер немесе нақты қызметтер нәтижесінде Тапсырыс берушінің қол жеткізген пайдалы әсері болып табылады. Бұл шартты орындаудың басты сипаттамасы ұсынылатын қызметтердің сапасы болып табылады, ол олардың шарттық талаптарға, Тапсырыс берушінің күтілімдеріне және қолданыстағы нормативтік талаптарға сәйкестілігімен айқындалады. Қызметтердің сапасы олардың тиісті орындалуын бағалаудың және шарттарда белгіленген мақсаттарға жетудің негізгі критерийі ретінде қарастырылады (Суханов, 2011:319). Цифрлық платформаларды пайдалану кәсіпкерлік қызмет субъектілерінің бір-бірімен, сондай-ақ түпкі тұтынушылармен тиімді өзара әрекеттесуін қамтамасыз ететін интеграцияланған экожүйені қалыптастыруға бағытталған. Мұндай платформалар коммерциялық процестерді оңтайландыруға, нарықтарға қолжетімділікті кеңейтуге және қатысушылар арасындағы өзара іс-қимылдың жеделдігі мен ыңғайлылығын арттыруға мүмкіндік беретін ұйымдасқан инфрақұрылым рөлін атқарады. Бұл ретте платформалар кә-

сіпкерлік белсенділікті ынталандырушы және цифрлық экономиканың дамуына серпін беретін маңызды тетік ретінде танылады.

Цифрлық делдалдар мен пайдаланушылар арасындағы құқықтық қатынастардың мазмұнын талдау Орындаушының қызметін платформаның жұмыс қабілеттілігін қамтамасыз ету, оның үздіксіз және тұрақты жұмыс істеуін қолдау, сондай-ақ пайдаланушыларға платформа арқылы ұсынылатын тауарлар, жұмыстар мен қызметтер туралы өзекті және сенімді ақпарат беру үшін жүзеге асырылатын шаралар жиынтығы ретінде сипаттауға мүмкіндік береді. Бұл қызмет жүйелі сипатқа ие болып, цифрлық экожүйе шеңберінде пайдаланушылардың тиімді және үйлесімді өзара іс-қимылы үшін қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған маңызды ұйымдастырушылық элемент ретінде қарастырылады.

YouDo.com платформасының Пайдаланушы келісімінің кіріспесіне сәйкес, компания сайттың қызметтерін (сервистерін) осы келісімде белгіленген шарттарға сәйкес ұсынады. Келісімнің 8.1-тармағына сәйкес, YouDo.com пайдаланушыларға сайтта орналастырылған тапсырыс берушілердің тапсырмалары туралы ақпарат беру бойынша қызметтерді, сондай-ақ пайдаланушыларға өз ұсыныстарын орналастыру мүмкіндігін қамтамасыз етуге құқылы. Бұл функционалдық рөл компанияның платформа пайдаланушылары арасындағы өзара әрекеттесуді ұйымдастыруды қолдайтын делдал ретінде әрекет ететінін айқын көрсетеді. Осылайша, платформа тараптардың байланысын жеңілдетіп, олардың тиімді қарым-қатынасын қамтамасыз ететін ұйымдастырушы тетік рөлін атқарады (<https://youdo.com/terms>).

eBay платформасының Пайдаланушы келісімінде платформа операторының қызметі нақты сипатталып, ол қызмет көрсету ретінде айқындалады. Мұндай анықтама Оператордың қызметін пайдаланушылар арасындағы өзара әрекеттестікті қамтамасыз ететін техникалық және ұйымдастырушылық инфрақұрылымды құрумен байланыстырады. Сонымен қатар, ол платформа арқылы мәмілелерді орналастыру, іздеу және жасасу үшін қажетті мүмкіндіктер ұсынуға бағытталған. Бұл Оператордың қызметінің функционалдық сипатын көрсетіп, оның платформаны тиімді пайдалану үшін жағдай жасауға арналған ұйымдастырушы рөлін айқындайды (<https://www.ebay.com/help/policies/member-behaviour-policies/user-agreement?id=4259#2>).

Жоғарыда баяндалған ережелерді ескере отырып, цифрлық экономика жағдайында платформа операторының ақпараттық жүйеге (цифрлық платформаға) қол жеткізуді қамтамасыз етуге бағытталған қызметі қызмет көрсету ретінде негізді түрде жіктеледі. Мұндай жіктеу ешқандай күмән туғызбайды, себебі аталған қызмет пайдаланушылардың сандық ортадағы функционалдық өзара әрекеттесуін қамтамасыз ететін техникалық, ұйымдастырушылық және ақпараттық мүмкіндіктерді ұсынумен тығыз байланысты. Бұл тәсіл платформа операторының ролін және оның цифрлық экожүйедегі қатысушылар арасындағы тиімді қарым-қатынас үшін маңызды екенін нақтылай түседі.

Қызмет көрсету шартының заңды анықтама-сы оның өтеулі сипатын көздейді, бұл өз кезегінде қарсы ұсыну мәселесін қарастыруды талап етеді. Қарсы ұсыну қызмет көрсетудің құнын өтеу ретінде тараптардың құқықтары мен міндеттерінің теңгерімділігін қамтамасыз ететін негізгі құқықтық тетік болып табылады. Мұндай тәсіл қызмет көрсету шартын орындау барысында тараптар арасындағы өзара қатынастардың әділ және келісілген сипатта болуына ықпал етеді.

Цифрлық платформа операторы өз платформасы арқылы тауарлар, жұмыстар немесе қызметтер өткізіп отырған кәсіпкерлік қызмет субъектілерінен жасалған әрбір мәміле үшін комиссия алу құқығына ие. Сонымен қатар, оператор клиенттерге қызмет көрсету, тауарлар мен қызметтерді немесе цифрлық мазмұнды жылжыту, сондай-ақ платформаның функционалдығын дамыту және оны қолдау сияқты арнайы қызметтерді ұсынғаны үшін қосымша төлемдер белгілеуі мүмкін. Мұндай қаржылық тетік оператордың платформа экожүйесін тиімді басқаруын қамтамасыз етіп, қатысушылардың қажеттіліктеріне сәйкес қызметтерді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Осылайша, бұл төлемдер қызмет көрсету шарттарына қатысты заңнамада белгіленген құқықтық қатынастардың өтеулі сипатының талаптарына толық сәйкес келеді және қарсы ұсыну туралы шарттың орындалуын қамтамасыз етеді. Бұл механизм тараптардың құқықтары мен міндеттерінің теңгерімділігін сақтауға және ұсынылатын қызметтердің құндылығын әділ бағалауға мүмкіндік береді.

Платформа операторы мен платформалар арқылы тауарларды, жұмыстарды немесе қызмет-

терді сатып алушы тұтынушылар ретінде әрекет ететін пайдаланушылар арасындағы қарым-қатынастарда өтеу белгісін анықтау айтарлықтай күрделі мәселе болып табылады. Бұл қиындық, негізінен, осындай қатынастардың құрылымдық ерекшеліктеріне және олардың тараптар арасында қаржылық міндеттемелерді бөлудегі айқындықтың болмауына байланысты туындайды. Мұндай жағдайда құқықтық реттеудің нақты критерийлерін әзірлеу қажеттілігі ерекше өзектілікке ие болады.

Бір жағынан, кәсіпкерлік қызмет субъектісінің платформа операторына комиссия төлеуі іс жүзінде тұтынушыдан түсетін қаражат есебінен жүзеге асады. Бұл комиссиялық төлемдерді кәсіпкерлік қызмет субъектісі алынған қаражаттан тікелей аударады немесе, егер оператор есеп айырысу функцияларын өз бетінше орындаса, платформаның тиісті комиссиясын ұстап қалу арқылы жүзеге асырады. Мұндай механизм тұтынушылық төлемдердің цифрлық платформаның қызмет көрсету шығындарын өтеу көзі ретіндегі маңыздылығын айқын көрсетеді, бұл өз кезегінде платформаның экономикалық тұрақтылығын қамтамасыз етеді және экожүйе қатысушыларының өзара әрекеттесуінің тиімділігін арттырады.

Пайдаланушының платформаға қол жеткізуі ақысыз негізде жүзеге асырылады, алайда бұл процесс пайдаланушының белгілі бір көлемде жеке деректерін өңдеуге келісім беруімен қатар жүреді. Тұтынушылар өздерінің жеке деректерін платформаның функционалдығын пайдалану үшін және тегін интернет қызметтеріне қол жеткізу мақсатында ұсынады. Бұл механизм пайдаланушылардың деректерін платформаның қызмет көрсету мүмкіндіктерін дамыту және жақсарту үшін қолданылатын құнды ресурс ретінде қарастырудың маңызды аспектісін көрсетеді (Calo R., Rosenblat A., 2017:1619).

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 115-бабының қолданыстағы редакциясына сәйкес, дербес деректер ақпараттың бір түрі ретінде азаматтық құқықтар объектісі ретінде танылмайды. Сонымен қатар, дербес деректер жеке және отбасылық құпияны қорғауға байланысты жеке мүлктік емес игілік ретінде құқықтық сипатқа ие, бұл Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 115-бабының 1-бөлігінде тікелей көрсетілген. Мұндай құқықтық реттеу дербес деректердің жеке тұлғаның материалдық емес мүдделерін қорғауға

бағытталған құқықтық жүйедегі ерекше мәртебесін айқындайды және олардың маңыздылығын ерекше атап өтеді (https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K940001000_#z136).

Технологиялардың қарқынды дамуы және бизнес-модельдердің өзгеруі аясында бірқатар зерттеушілер дәстүрлі құқықтық құрылымдардың қазіргі экономикалық қатынастарды тиімді реттеуге қабілетсіздігін атап өтуде. Осыған байланысты деректердің құқықтық мәртебесін қайта қарау, оның ішінде оларды азаматтық құқықтық қатынастардың объектісі ретінде тану (Сергеев, 2018:110) немесе нарықта айналымға жататын тауар ретінде сипаттау қажеттілігі туралы ұсыныстар ұсынылады (Савельев, 2016:485). Бұл көзқарас құқықтық реттеудің цифрлық экономиканың өзгермелі жағдайларына бейімделуінің маңыздылығын көрсетіп, құқықтық жүйені жаңғыртуға негізделген заманауи тәсілдерді іздестіру қажеттілігін айқындайды.

Платформа операторының қызметін сыйға тарту ретінде анықтау құқықтық тұрғыдан мүмкін емес. О.С. Джофф атап өткендей, сыйға тарту актілері, негізінен, этикалық қатынастарға негізделген және цифрлық ортадағы өзара әрекеттесу сипатына сәйкес келмейді. Цифрлық кеңістікте процестердің басым бөлігі автоматтандырылған, ал субъектілердің сәйкестендірілуі жеке деректер арқылы емес, көбінесе логиндер немесе шоттар арқылы жүзеге асырылады. Осы ерекшеліктер сыйға тарту актілеріне тән құқықтық мазмұнды цифрлық платформалардың функционалдық қызметіне қолдануды негізсіз етеді.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 506-бабының 1-бөлігіне сәйкес, сыйға тарту заты ретінде тек заттар немесе мүліктік құқықтар қарастырылады, ал қызметтер бұл тізбеге кірмейді. Осы негізде, платформа операторының қызметінің құқықтық сипаты сыйға тарту актісіне тән белгілерге сәйкес келмейді. Бұл ретте оператордың қызметтері олардың табиғаты мен мазмұны тұрғысынан заңнамамен бекітілген сыйға тарту институтының шеңберінен тыс орналасады, бұл олардың құқықтық мәртебесін басқа құқықтық құрылымдар аясында қарастыруды талап етеді.

Коммерциялық ұйымдар арасындағы сыйға тартуға қолданыстағы заңнамада тікелей тыйым салынғанын ескерген жөн. Сонымен қатар, сыйға тарту шартының айрықша ерекшелігі оның өтеусіз сипаты болып табылады. Бұл ерекшелік сыйға тартушының берілген мүліктің кемшілік-

тері үшін жауапкершілігін шектеуді және заңда көзделген жағдайларда сыйға тартуды тоқтату құқығын қамтиды. Мұндай құқықтық сипат сыйға тарту шартын азаматтық-құқықтық қатынастардың ерекше түрі ретінде айқындап, оның коммерциялық қызмет субъектілері арасындағы қатынастарда қолданылуына жол бермейді.

Керісінше, цифрлық платформалардың пайдаланушы келісімдері әдетте тараптардың жауапкершілік шараларын нақтылайтын ережелерді қамтиды және келісімді ретроспективті әсермен біржақты тоқтату мүмкіндігін қарастырмайды. Бұл ерекшеліктер сыйға тартудың құқықтық табиғаты мен цифрлық ортада әрекет ететін пайдаланушы келісімдерінің мазмұны арасындағы түбегейлі айырмашылықты айқын көрсетеді. Осылайша, пайдаланушы келісімдері цифрлық платформалардағы қатынастарды реттеудің дербес құқықтық құрылымы ретінде қалыптасқан.

Платформа операторының сыйға тартуды жүзеге асыру ниетінің (*animus donandi*) болмауы оның әрекеттерін сыйға тарту актісі ретінде саралау мүмкіндігін толығымен жоққа шығарады. Пайдаланушылардың платформаға қол жеткізуін қамтамасыз ету тек коммерциялық мақсаттарды көздейді. Бұл ретте пайдаланушылар санының ұлғаюы платформада жасалатын мәмілелер көлемінің артуына әкеліп, соның нәтижесінде оператор алатын комиссияның жалпы мөлшерін ұлғайтуға ықпал етеді. Мұндай мақсаттылық оператордың қызметін таза экономикалық мүдделерге негізделген ұйымдастырушы рөл ретінде айқындайды.

Сонымен қатар, пайдаланушы базасының ұлғаюы платформада орналастырылған жарнаманың тиімділігін арттырады, бұл оператор үшін қосымша табыс көзі ретінде қарастырылады. Бұған қоса, пайдаланушылардың деректерін коммерциялық мақсатта пайдалану мүмкіндігі де маңызды рөл атқарады, себебі бұл деректер үшінші тұлғаларға өтеулі негізде берілуі мүмкін. Бұл аспект платформаның қызметінің экономикалық сипатын тағы да айқындай түсіп, оның пайдаланушылар арасындағы өзара әрекеттесуді ұйымдастырудағы коммерциялық мүдделерінің басымдығын көрсетеді.

Платформаның Пайдаланушы келісімінің 7.2-тармағына сәйкес, YouDo.com пайдаланушысы кез келген уақытта және кез келген сипаттағы жеке хабарламаларды, соның ішінде жарнамалық сипаттағы хабарламаларды, ресурс

әкімшілігінен алуға өзінің келісімін береді. Бұл хабарламалар пайдаланушы көрсеткен барлық байланыс мекенжайларына жіберілуі мүмкін. Бұл ереже пайдаланушы мен платформа арасындағы өзара әрекеттесу шеңберінде ақпараттық алмасудың құқықтық негізін айқындайды.

Ресурстың құпиялылық саясатының 2-тармағына сәйкес, YouDo.com компаниясы келушілер (пайдаланушылар) туралы ақпаратты, соның ішінде олардың дербес деректерін, бірқатар мақсаттарға қол жеткізу үшін өңдеу құқығын бекітеді. Бұл мақсаттардың қатарына ұсынылатын қызметтер мен сервистерді жекелендіру, пайдаланушыларға платформаны пайдалану барысында туындайтын хабарламаларды, соның ішінде жарнамалық хабарламаларды, хабарламалар мен сұрауларды жіберу, сондай-ақ пайдаланушылардың деректері мен олардың ресурстағы белсенділігі негізінде жарнамалық материалдарды мақсатты түрде бағыттау кіреді. Осылайша, дербес деректерді өңдеу платформаның пайдаланушылармен өзара әрекеттесуінің тиімділігін арттыруға және оның қызметтерін коммерцияландыруға бағытталған маңызды құрал ретінде қарастырылады (<https://youdo.com/terms>).

Осы тұрғыдан алғанда, цифрлық платформалардың жұмыс істеуі аясында қалыптасатын құқықтық қатынастарды жан-жақты талдау жүргізу орынды деп саналады, бұл ретте негізгі және қосалқы құқықтық қатынастардың барлық қатысушыларының мақсаттары мен мүдделеріне ерекше назар аудару қажет. Мұндай тәсіл цифрлық ортадағы өзара іс-қимылдың өзіндік ерекшеліктерін тереңірек түсінуге, сондай-ақ туындайтын құқықтық қатынастарды кешенді және үйлесімді түрде реттеуді қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде цифрлық экожүйенің тұрақты дамуы мен қатысушылар арасындағы құқықтық тепе-теңдікті сақтауға ықпал етеді.

В.В. Кулаков өз еңбектерінде келісімшарттық міндеттемелердің бағыты мәміленің (causa) негізімен анықталатынын ерекше атап көрсетеді. Оның пікірінше, тараптардың өзара іс-қимылының ортақ мақсатының болуы құқықтық қатынастарды ажырату мен сәйкестендірудің басты критерийі болып табылады. Бұл тәсіл келісімшарттық міндеттемелердің ішкі логикасын айқындауға және олардың бірыңғай құқықтық реттеу аясында үйлесімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді (Кулаков, 2009:6). Мұндай көз-

қарас құқықтық реттеудің жүйелілігі мен тұтастығын сақтауға негіз болады.

Цифрлық платформаларда қалыптасатын құқықтық қатынастарды талдау барысында, платформа операторы әрбір жеке пайдаланушымен жасасатын пайдаланушы келісімдері мен пайдаланушылар арасында бекітілетін негізгі шарттар барлық тараптардың мүдделерін үйлестіретін бірыңғай экономикалық құрылымды қалыптастыратынын атап өткен жөн. Бұл келісімдер мен шарттар цифрлық экожүйедегі қатысушылардың өзара тиімді қарым-қатынасын ұйымдастырудың құқықтық негізін құрайды және олардың экономикалық өзара іс-қимылының тұрақтылығы мен үйлесімділігін қамтамасыз етеді.

Цифрлық платформалардың қызметі кәсіпкерлерге өз тауарларын, жұмыстарын немесе қызметтерін сатудың тиімді құралдарын ұсынуға мүмкіндік береді. Тұтынушылар үшін бұл платформалар олардың қажеттіліктеріне сәйкес келетін оңтайлы өнімдерді іздеу және таңдау үдерісін жеңілдетеді. Өз кезегінде, платформа операторы осы процестерді ұйымдастыру және қолдау арқылы материалдық пайда табады. Мұндай өзара әрекеттестік платформаның барлық қатысушылары үшін экономикалық тиімділікке қол жеткізуді қамтамасыз ететін кешенді экожүйені қалыптастырады.

Шарттардың ресми түрде тәуелсіз болуына қарамастан, олардың қатар жасалуы және орындалуы құқықтық қатынастарға қатысатын барлық тараптар үшін жалпы экономикалық тиімділікті арттыруға және кіріс деңгейін көтеруге ықпал ететін синергетикалық әсер тудырады. Мұндай өзара байланыс тараптардың мүдделерін үйлестіруді қамтамасыз етіп, олардың құқықтық және экономикалық өзара іс-қимылдарының тиімділігін арттырады.

Коллизиялық нормаларды реттеу тұрғысынан алғанда, жария шарттың конструкциясын қолдану туралы норма тікелей қолданылатын императивтік нормалар санатына жатқызылуы тиіс. Мұндай нормалар басқа құқықты таңдау арқылы немесе өзге ережелерді қолдану негізінде күші жойылмайды және олардың қолданылуы міндетті сипатқа ие болып табылады. Бұл жария шарттың құқықтық қатынастарды реттеудегі маңыздылығы мен тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

Мұндай тәсіл Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің 1114-бабының ережелеріне сәйкес пайдаланушы келісімін жасасу туралы

талапты тек тұтынушылар қатысатын құқықтық қатынастарға ғана емес, сонымен қатар кәсіпкерлік қызмет субъектілері арасындағы қатынастарға да қолдану мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Бұл ереже тараптардың мүдделерінің тепе-теңдігін сақтауға және цифрлық ортада туындайтын міндеттемелерді реттеуді жеңілдетуге бағытталған бірыңғай құқықтық тетікті қалыптастыруға ықпал етеді. Мұндай тәсіл цифрлық платформалардағы құқықтық қатынастардың тұрақтылығын арттырып, олардың тиімділігін қамтамасыз етеді.

Бұл нақтылау цифрлық экономиканың заманауи талаптарын ескере отырып, заңнаманы дамыту қажеттілігіне сәйкес цифрлық қызметтерді ұсынумен байланысты қатынастарға жария шартты қолдану аясын кеңейтуге мүмкіндік береді. Мұндай тәсіл құқықтық реттеуді цифрлық ортаның динамикасына бейімдеп, цифрлық қызметтер көрсету саласындағы құқықтық қатынастардың айқындығы мен тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

Арнайы құқықтық реттеу қарастырылған жария шарттардың басқа түрлерінен айырмашылығы, қазіргі уақытта пайдаланушы келісімдеріне қатысты осындай нақты реттеу тетіктері жоқ. Цифрлық платформаларды пайдаланудың бекітілген үлгілік қағидаларының немесе ұқсас нормативтік актілердің болмауы құқықтық белгісіздік туғызады, бұл өз кезегінде платформа операторлары тарапынан теріс пайдалануға мүмкіндік береді. Бұл мәселе жеке және мемлекеттік құқық нормаларының қиылысында орналасқан пәнаралық сипатқа ие және оны шешу үшін кешенді тәсілді әзірлеуді талап етеді. Мұндай тәсіл құқықтық қатынастарды реттеудің айқындылығын қамтамасыз етіп, цифрлық ортадағы тараптардың құқықтары мен міндеттерінің теңгерімділігін сақтауға бағытталуы тиіс.

Осылайша, цифрлық платформалар цифрлық инфрақұрылымның негізгі элементі әрі цифрлық экожүйелердің жұмыс істеуінің негізі бола отырып, пайдаланушыларға қолжетімділікті қамтамасыз етуі қажет. Жеке құқықтық реттеу шеңберінде цифрлық платформалардың ашықтығын қамтамасыз етудің тиімді құралы ретінде жария шарттың құқықтық конструкциясын пайдаланушы келісімдеріне қолдану ұсынылады. Мұндай тәсіл цифрлық ортаның құқықтық айқындығын арттыруға және платформалар мен пайдаланушылар арасындағы өзара әрекеттесудің әділ әрі теңгерімді қағидаларын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Бұл тәсілдің тиімділігі монополияға қарсы реттеу әдістерімен үйлесім тапқанда айтарлықтай арта түседі. Құқықтық табиғаты тұрғысынан алғанда, пайдаланушы келісімі платформа операторы үшін ақылы қызмет көрсету шарты ретінде жіктеледі, оны жасау жалпы ережелер шеңберінде міндетті болып табылады, егер заңда одан бас тарту үшін арнайы негіздер көзделмесе. Мұндай құқықтық реттеу платформалардың қызмет көрсету сапасын арттырып, пайдаланушылардың құқықтары мен мүдделерін қорғауға бағытталған тетіктерді нығайтуға ықпал етеді.

Қорытынды

Цифрлық экономикалық қатынастар қазіргі заманғы құқықтық реттеудің маңызды объектісі ғана емес, сонымен қатар құқықтың материалдық мағынадағы қайнар көзі ретінде де ерекше мәнге ие. Қызметтердің құқықтық қатынастар объектісі ретіндегі табиғатының өзгеруі және цифрлық экономикадағы құқықтық қатынастардың субъектілік құрамының трансформациясы құқықтық жүйенің дәстүрлі модельдерін қайта қарастыру қажеттілігін алға тартады.

Бұл жаңа шынайылық құқықтық реттеудің принциптері мен әдістерінің терең өзгеруіне әкеледі. Цифрлық экономиканың қарқынды дамуы құқықтық реттеудің икемділігін және оның жаңа экономикалық және әлеуметтік шындықтарға бейімделу қабілетін талап етеді. Осыған байланысты құқықтың рөлі тек реттеушілік емес, сонымен қатар жаңа құқықтық нормаларды қалыптастыру мен қоғамдағы цифрлық өзара әрекеттесуді ұйымдастырудың негізі ретінде күшейіп келеді.

Дәстүрлі құқықтық модельдердің қайта қаралуы құқықтық ықпал ету әдістерінің өзгеруіне ықпал етеді. Құқықтық жүйе цифрлық экономика қатысушыларының мүдделерін теңестіру мен қорғаудың тиімді механизмдерін ұсына отырып, жаңа жағдайларға бейімделеді. Бұл процесс құқықтың динамикалық және эволюциялық сипатын айқындап, цифрлық дәуірдің талаптарына жауап беретін құқықтық реттеудің жаңашыл тетіктерін қалыптастыруға негіз болады.

Экономикалық қызметтің негізінен цифрлық платформалар арқылы жүзеге асырылуы қызметтердің сыртқы саудасы саласындағы құқықтық қатынастардың субъектілік құрамының ерекшеліктерін айқындайды. Бұл жаңа жағдайларда құқықтық қатынастардың дәстүрлі қатысушылары

– борышкер мен кредитор – құқықтық реттеудің негізгі субъектілері ретінде сақталса да, олардың қатарына цифрлық делдалдар қосылады.

Цифрлық делдалдар, атап айтқанда, агрегаторлардың иелері, цифрлық платформалар мен ақпараттық жүйелердің операторлары, пайдаланушыларға ақпараттық және өзге де қызметтер көрсетуде маңызды рөл атқарады. Олардың қызметі құқықтық қатынастардың жаңа архитектурасын қалыптастырып, құқықтық реттеудің әдістері мен тәсілдерін қайта қарауды талап етеді.

Цифрлық делдалдардың қатысуы бұл қатынастарды күрделендіріп, олардың құқықтары мен міндеттерін нақты реттеуді және мүдделердің теңгерімді қорғалуын қамтамасыз етуді қажет етеді. Осылайша, цифрлық платформаларға негізделген экономикалық қызмет құқықтық реттеудің икемділігін және оның жаңа цифрлық шынайылыққа бейімделуін қамтамасыз ететін құқықтық тетіктердің жаңаруына ықпал етеді.

Қызметтердің сыртқы саудасы саласындағы кәсіпкерлік қатынастарды құқықтық реттеу тетігі императивті және диспозитивті әдістерді үйлестіретін кешенді жүйені қамтиды. Бұл жүйе мемлекеттік және мемлекеттік емес реттеуді біріктіре отырып, құқықтық қатынастардың әртүрлі деңгейлерінде икемді және тиімді басқаруды қамтамасыз етеді.

Кәсіпкерлік қызмет субъектілері арасындағы қатынастарда қолданылатын жеке құқық Орындаушының орналасқан жеріне байланысты айқындалады. Цифрлық экономика жағдайында бұл орналасу оның қызметінің белгілі бір мемлекеттің халқына бағытталу өлшемшарты бойынша анықталады, бұл цифрлық ортаның трансшекаралық сипатын ескере отырып, маңызды құқықтық критерий ретінде қызмет етеді.

Сонымен қатар, қолданылатын жария құқық та Орындаушының орналасқан жеріне байланысты анықталады, бірақ мұнда қосымша факторлар маңызды рөл атқарады. Атап айтқанда, Орындаушы қызметінің нақты мемлекеттің халқына бағытталуы, сондай-ақ серверлердің физикалық орналасуы құқықтық реттеу үшін заңды мәнге ие. Бұл аспектілер цифрлық экономикадағы құқықтық реттеу тетігін нақтылауға және оның тұрақтылығы мен тиімділігін қамтамасыз етуге ықпал етеді.

Осылайша, цифрлық экономикада қызметтердің сыртқы саудасын құқықтық реттеу механизмдері тек ұлттық құқық шеңберінде ғана

емес, сонымен қатар трансшекаралық өзара әрекеттесуді ескере отырып, кешенді және жан-жақты тәсілді талап етеді. Бұл ретте цифрлық кеңістіктегі құқықтық қатынастардың ерекшеліктері құқықтық реттеу жүйесінің икемділігі мен бейімделгіштігін күшейту қажеттігін ерекше айқындайды.

Цифрлық экономикада цифрлық қызметтерді өтеулі көрсету шарттары бойынша міндеттемелерді тиісінше орындау Орындаушының белсенді әрекеттеріне негізделеді. Бұл әрекеттер Орындаушының тұтынушыға ұсынылатын қызметтің нақты іске асырылуына тікелей ықпал етуін көздейді.

Біріншіден, тұтынушыға пайдалы әсер ұсынатын цифрлық платформаның немесе басқа технологияның автоматтандырылған жұмыс режимі Орындаушының әрекеті ретінде қарастырылады. Мұндай автоматтандырылған процестер қызмет көрсетудің ажырамас бөлігі болып табылады және олар Орындаушының бастамасымен іске қосылатындықтан, құқықтық тұрғыда белсенді іс-әрекет деп танылуға тиіс.

Екіншіден, цифрлық қызмет көрсету шарты шеңберінде Тапсырыс беруші алдындағы міндеттемелерді орындау цифрлық платформаға, цифрлық контентке немесе басқа объектілерге қол жеткізуді пассивті ұсынумен шектелмейді. Орындаушының міндеттемелері қызметтердің нәтижесіне тікелей әсер ететін нақты іс-әрекеттерді қамтуы тиіс. Бұл міндеттемелердің орындалуы цифрлық контенттің немесе платформаның функционалдығын қамтамасыз етуден бастап, қызмет көрсету сапасын бақылауға дейінгі көптеген аспектілерді қамтуы мүмкін.

Осылайша, цифрлық экономикадағы міндеттемелердің орындалуы Орындаушының белсенді және мақсатты әрекеттерімен анықталады, бұл цифрлық қызмет көрсету шарттарын құқықтық реттеудің маңызды ерекшелігі болып табылады. Бұл тәсіл цифрлық кеңістіктегі құқықтық қатынастардың әділдігі мен тұтынушылардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз етуге бағытталған.

Қызмет көрсетушінің белсенді әрекеттерінің сипаты парасаттылық пен адалдық принциптеріне сүйене отырып анықталады. Бұл принциптер цифрлық қызмет көрсету саласындағы Орындаушының міндеттемелерін орындаудағы негізгі өлшемдер ретінде қызмет етеді.

Ақылға қонымды және адал әрекет ете отырып, платформа операторы пайдаланушының

платформаға қол жеткізуін қамтамасыз етіп қана қоймайды. Сонымен қатар, ол цифрлық қызмет көрсету шартының тиісті орындалуын қамтамасыз ететін платформаның жұмысқа қабілеттілігін сақтау және қолдау бойынша қосымша іс-қимылдарды жүзеге асырады. Мұндай әрекеттерге техникалық қызмет көрсету, жүйенің тұрақты жұмысын қамтамасыз ету, ақауларды жою және пайдаланушылардың қажеттіліктеріне сәйкес платформаны жаңарту жатады.

Бұл қосымша міндеттер тек құқықтық талаптардың ғана емес, сонымен бірге қызмет көрсетудің жоғары стандарттарына және тұты-

нушының сенімін сақтау қағидаттарына сәйкес келеді. Орындаушының бұл әрекеттері цифрлық қызмет көрсету сапасының жоғары деңгейін қамтамасыз етуді және шарттық міндеттемелердің орындалуын қолдайды.

Осылайша, қызмет көрсетушінің белсенді әрекеттері оның міндеттемелерінің толыққанды және адал орындалуын, сондай-ақ цифрлық платформаның тұрақтылығын қамтамасыз етуге бағытталған кешенді тәсілді білдіреді. Бұл цифрлық экономикадағы қызмет көрсету стандарттарын нығайтуға және пайдаланушылардың құқықтарын қорғауға ықпал етеді.

Әдебиеттер

- Гамбаров Ю.С. Курс гражданского права. Т. I. Часть общая. – СПб., 1911. – С. 734. https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_004002526/
- EBay қолдау қызметі. [Электрондық ресурc] <https://www.ebay.com/help/policies/member-behaviour-policies/user-agreement?id=4259#2> (Жүгінген күні: 21.12.2024).
- Канашевский В.А. Международные сделки: правовое регулирование. – М.: Международные отношения, 2019. – С. 546. ISBN: 978-5-7133-1624-2 <https://imobook.ru/book/mezhdunarodnoe-pravo/mezhdunarodnye-sdelki-2>
- Карцхия А.А. Цифровые технологические (онлайн) платформы: российский и зарубежный опыт регулирования /А.А. Карцхия //Гражданское право. – 2019. – № 3. – С. 25-28. DOI: 10.18572/2070-2140-2019-3-25-28 <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=37738988>
- Кулаков В.В. Проблема определения сложных обязательств // Российский судья. – 2009. – № 8. – С. 5-9.
- Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі (ерекше бөлім). Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 1 шілдедегі N 409 Кодексі. [Электрондық ресурc] https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409_#z788 (Жүгінген күні: 21.12.2024).
- Мефодьева К.А. Цифровые данные как объект гражданско-правового регулирования в Германии, США и России: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: – М., 2019. – С. 16. <https://www.dissercat.com/content/tsifrovye-dannye-kak-obekt-grazhdansko-pravovogo-regulirovaniya-v-germanii-ssha-i-rossii>
- Попондопуло В.Ф. Правовые формы цифровых отношений // Юрист. 2019. № 6. С. 29-36. https://old.lawinfo.ru/assets/files/Lawyer/2019/6/Lawyer_6_19-5.pdf
- Сергеева О.В. Влияние цифровизации на преддоговорные отношения в международном частном праве / Право. Журнал Высшей школы экономики. – 2020. – № 3. – С.162 – 184. <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-tsifrovizatsii-na-regulirovanie-preddogovornyh-otnosheniy-v-mezhdunarodnom-chastnom-prave>
- Michels J., Millard Ch., Turtot F. Contracts for Clouds, Revisited: An Analysis of the Standard Contracts for 40 Cloud Computing Services // Queen Mary School of Law Legal Studies Research Paper. 2020. №. 334. 80 p. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3624712
- Российское гражданское право: Учебник: В 2 т. Т. II: Обязательственное право / Отв. ред. Е.А. Суханов. 2-е изд., стереотип. – М.: Статут, 2011. – С. 637. https://www.consultant.ru/edu/student/download_books/book/sukhanov_ea_rossijskoe_grazhdanskoe_pravo_tom2/
- Сергеев А.П., Терещенко Т.А. Большие данные: в поисках места в системе гражданского права // Закон. 2018. № 11. С. 106 – 123. <https://publications.hse.ru/articles/242860416>
- Савельев А.И. Направления эволюции свободы договора под влиянием современных информационных технологий // Сборник статей / Рук. авт. кол. и отв. ред.докт. юрид. наук М.А. Рожкова. М.: Статут, 2016. С. 481-543. <https://publications.hse.ru/chapters/162688356>
- «Яндекс қызмет» сервисін пайдалану шарттары. [Электрондық ресурc] https://yandex.ru/legal/uslugi_termsofuse/ (Жүгінген күні: 21.12.2024).
- YouDo сервисінің ережелері. [Электрондық ресурc] <https://youdo.com/terms> (Жүгінген күні: 21.12.2024).
- Calo R., Rosenblat A. The Taking Economy: Uber, Information, and Power // University of Washington School of Law Research Paper. – 2017. – № 8. – P. 1623 – 1690. <https://digitalcommons.law.uw.edu/faculty-articles/47/>

References

- Calo R., Rosenblat A. The Taking Economy: Uber, Information, and Power // University of Washington School of Law Research Paper. – 2017. – № 8. – P. 1623 – 1690. <https://digitalcommons.law.uw.edu/faculty-articles/47/>
- EBay қолдау қызметі [EBay support service]. [Elektronдық resurs] <https://www.ebay.com/help/policies/member-behaviour-policies/user-agreement?id=4259#2> (Zhygingen künü: 21.12.2024).
- Gambarov Ju.S. Kurs grazhdanskogo prava. T. I. Chast' obshhaja [Course of Civil Law. T. I. General Part]. – SPb., 1911. – S. 734. https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_004002526/

«Jandeks qyzmet» servisin pajdalanu sharttary. [Terms of use of the Yandex Service] [Jelektrondық resurs] https://yandex.ru/legal/uslugi_termsofuse/ (Zhygingen kyni: 21.12.2024).

Kanashevskiy V.A. (2019) Mezhdunarodnye sdelki: pravovoe regulirovanie [International transactions: legal regulation]. – M.: Mezhdunarodnye otnosheniya, 2019. – S. 546. ISBN: 978-5-7133-1624-2 <https://imobook.ru/book/mezhdunarodnoe-pravo/mezhdunarodnye-sdelki-2>

Karchija A.A. Cifrovye tehnologicheskie (onlajn) platformy: rossijskij i zarubezhnyj opyt regulirovaniya [Digital technological (online) platforms: Russian and foreign regulation experience] /A.A. Karchija //Grazhdanskoe pravo. – 2019. – № 3. – S. 25-28. DOI: 10.18572/2070-2140-2019-3-25-28 <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=37738988>

Kulakov V.V. Problema opredeleniya slozhnyh objazatel'stv // Rossijskij sud'ja. 2009. № 8. S. 5-9.

Mefod'eva K.A. Cifrovye dannye kak ob'ekt grazhdansko-pravovogo regulirovaniya v Germanii, SSHA i Rossii [Digital data as an object of civil-law regulation in Germany, the United States and Russia]: Avtoref. dis. ... kand. jurid. nauk: – M., 2019. – S. 16. <https://www.dissercat.com/content/tsifrovye-dannye-kak-obekt-grazhdansko-pravovogo-regulirovaniya-v-germanii-ssha-i-rossii>

Michels J., Millard Ch., Turtot F. Contracts for Clouds, Revisited: An Analysis of the Standard Contracts for 40 Cloud Computing Services // Queen Mary School of Law Legal Studies Research Paper. 2020. №. 334. 80 p. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3624712

Popondopulo V.F. Pravovye formy cifrovyyh otnoshenij [Legal forms of digital relations] // Jurist. – 2019. – № 6. – S. 29-36. https://old.lawinfo.ru/assets/files/Lawyer/2019/6/Lawyer_6_19-5.pdf

Qazaqstan Respublikasynyng azamattyq kodeksi (erekshe bolim) [Civil code of the Republic of Kazakhstan (special section). Code of the Republic of Kazakhstan]. Qazaqstan Respublikasynyng 1999 zhyly 1 shildedegi N 409 Kodeksi. [Jelektrondық resurs] https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K990000409_#z788 (Zhygingen kyni: 21.12.2024).

Rossiyskoe grazhdanskoe pravo: Uchebnik: V 2 t. T. II: Objazatel'svennoe pravo / Otv. red. E.A. Suhanov. 2-e izd., stereotip [Russian Civil Law: Textbook: In 2 vols. T. II: Obligatory Law / Ed. E.A. Sukhanov. 2nd ed., stereotype]. – M.: Statut, 2011. S. 637.

Savel'ev A.I. Napravleniya jevoljucii svobody dogovora pod vlijaniem sovremennyh informacionnyh tehnologij [rends in the evolution of freedom of contract under the influence of modern information technologies]// Sbornik statej / Ruk. avt. kol. i otv. red. dokt. jurid. nauk M.A. Rozhkova. M.: Statut, 2016. C. 481-543. <https://publications.hse.ru/chapters/162688356>

Sergeev A.P., Tereshhenko T.A. Bol'shie dannye: v poiskah mesta v sisteme grazhdanskogo prava [Large data: in search of a place in the system of civil law]// Zakon. 2018. № 11. S. 106 – 123. <https://publications.hse.ru/articles/242860416>

Sergeeva O.V. Vlijanie cifrovizacii na preddogovornye otnosheniya v mezhdunarodnom chastnom prave [Influence of digitization on pre-contractual relations in international private law] / Pravo. Zhurnal Vysshej shkoly jekonomiki. – 2020. – № 3. – S.162 – 184. <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-tsifrovizatsii-na-regulirovanie-preddogovornyh-otnosheniy-v-mezhdunarodnom-chastnom-prave>

YouDo servisining erezheri [YouDo service rules]. [Jelektrondық resurs] <https://youdo.com/terms> (Zhygingen kyni: 21.12.2024).

Авторлар туралы мәлімет:

Мукалдиева Гулия Бокешовна (хат-хабарларға арналған автор) – Заң ғылымдарының кандидаты, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің азаматтық құқық, іс жүргізу және еңбек құқығы кафедрасының доценті (Алматы, Қазақстан, *e-mail: gulyiya@mail.ru)

Баймуханова Диана Маратқызы – әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің заң факультетінің 2 курс магистранты (Алматы, Қазақстан e-mail: d.baimukhanova1@gmail.com)

Жағыпар Жадыра – заң ғылымдарының магистрі, Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Азаматтық құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы (Атырау, Қазақстан, e-mail: zhadyra-06@bk.ru)

Сведения об авторах:

Мукалдиева Гулия Бокешовна (автор для корреспонденции) – Кандидат юридических наук, доцент кафедры гражданского права, гражданского процесса и трудового права Казахского национального имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан, *e-mail: gulyiya@mail.ru)

Баймуханова Диана Маратқызы – магистрант 2-курса юридического факультета Казахского национального университета имени аль-Фараби (Алматы, Казахстан e-mail: d.baimukhanova1@gmail.com)

Жағыпар Жадыра – магистр юридических наук, Атырауский университет имени Х. Досмұхамедова, старший преподаватель кафедры гражданских правовых дисциплин (Атырау, Казахстан e-mail: zhadyra-06@bk.ru)

Information about the authors:

Mukaldieva Gulia Bokesheovna (corresponding author) – Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Civil Law, Civil Procedure and Labor Law of the Kazakh National University named after Al-Farabi (Kazakhstan, Almaty c., *e-mail: gulyiya@mail.ru)

Baimukhanova Diana Maratkyzy – 2nd year Master's student of the Faculty of Law of the Kazakh National University named after Al-Farabi (Kazakhstan, Almaty c., e-mail: d.baimukhanova1@gmail.com)

Zhagypar Zhadyra – Master of Law, Atyrau University named after H. Dosmukhamedov, Senior Lecturer of the Department of Civil Legal Disciplines (Kazakhstan, Atyrau c., e-mail: zhadyra-06@bk.ru)

Тіркелді: 25 желтоқсан 2024 жыл
Өзгертілді: 11 қаңтар 2025 жыл
Қабылданды: 10 наурыз 2025 жыл